

Scharffenbergs juleønsker

Et svar fra arkivar Jonas Jansen.

I.

Overlæge Scharffenberg er en mann med et stort og varmt hjerte, en ubestikkelig rettskaffenhet og en klar logikk. Det er beklagelig at han i sitt julebudskap til Morgenbladets lesere så helt og holdent har suspendert de to siste egenskaper til fordel for den første.

Dr. Scharffenberg er denne gang ute på en uvant vei. Han som ellers er de presise argumenters og den stringente bevisførings mann, appellerer denne gang til følelsene. Det er ikke vår rettssans, men vår julesentimentalitet som skal mobiliseres, under henvisning til Dickens' «Christmas Carol». Og appellen er krydret med en rekke beskyldninger, som ikke bare er upresise og grove — i dobbelt forstand —, men også dypt urettferdige, både overfor dem som står for rettsoppgjøret, juristene, og overfor dem som antas å stå bak rettsoppgjøret, den såkalte isfront.

Etter at statsadvokat Kindt har svart på juristenes vegne, er det kanskje også ønskelig at en tilhenger av «isfronten» sier noen ord.

Jeg tror ingen av isfrontens folk har synderlig til felles med den gamle gnier og grinebiter hos Dickens. Det er ikke gjerrighet og grettenhet som dikterer vårt syn på landssvikene. Våre sinn er ikke «stivfrosne». Kanskje føler vi like varmt som dr. Scharffenberg; forskjellen er bare at vi føler for dem som led uforskyldt under kampen, dr. Scharffenberg derimot for dem som ligger selvforskyldt etterpå. Vi har fremdeles blikk for hvilke verdier kampen gjaldt, og hvilken fare de som svek i kampen representerte; for oss opphører ikke slyngelaktighet å være slyngelaktighet om det er gått noen år siden den fant sted. Må dette nødvendigvis bero på stivhet og kulde i sinnet?

Hva jule-appellen angår, så husker vi andre julaftener, da det ikke var så lett å være glad. Personlig har jeg et juleminne fra 1943, da jeg deltok i den makabre komedie som kaltes borgervakten, tyskernes organiserte gisselmord med jernbanetog som eksekusjonsredskap. Selv slapp jeg uskadd, men noen hundre meter fra meg ble en av mine vaktkolleger overkjørt og drept. Det var den 24. desember ved middagstid. Julaften. Julestemning. Stivfrosne sinn.

I mange norske hjem er der etter krigen en tom plass — eller flere. Ingen dag i året føles smerten og savnet slik som julaften. Det vet også vi som ikke har mistet noen. Og på denne dag, da følelseslivet bølger rikst, går vår medfølelse til dem som fortjener den. Når vi ikke strekker den ut til dem som ikke fortjener den, er det ikke fordi vi savner varme i sinnet.

Ingen dag i året er vi mindre mottagelige for en appell om forsonlighet overfor svikerne, enn nettopp julaften.

Dr. Scharffenberg spør om det er for tidlig å vente forsonlighet? Dette har ingenting med tid å gjøre. Vårt syn på forbrytelsen og på straffeskylden endres ikke av tiden. Effaltets forbrytelse ved Thermopylene ligger over 2000 år tilbake; men den var den samme som Qulsings, og den fyller oss med samme avsky.

Så til Scharffenbergs beskyldninger:

Før krigen var det norske folk ikke grusomt mot lovbrøyttere, sier han. Er da det norske folk grusomt i dag? — «Vår rettspleie og vår fangebehandling var human.» Er den da ikke det i dag? — Almenheten så heller ni skyldige frikjent enn én uskyldig dømt. Har dr. Scharffenberg noe som helst grunnlag for å anta at almenheten i dag ønsker annerledes?

Den gjennomførte humanitet som preger vårt landssvikoppgjør, har høstet rike lovord fra utenlandske, også nøytrale, iakttagere. Vår presse og våre jurister har omhyggelig grepet inn mot det minste tegn til utglidning. En forhørsdommer sa engang til en tiltalt: «Deres forhold er skandaløst.» — var det ikke selve Dommerforeningen, som da nedla protest? En annen dommer sa til en ung landssviker, sønn av en eldre ditto, noen ord om eplet og stammen, — han fikk øyeblikkelig påtale i pressen. Hvor finner dr. Scharffenberg inhumaniteten?

Dr. Scharffenberg framhever betydningen av arv og kår. Behøves det? I de fleste landssvikkjennelser jeg har lest, er dette moment utredet og tillagt vekt, som regel i formildende retning. I noen få tilfelle, hvor kårene var gode, i skjerpende retning. Ved den nylig stedfunne benådning av en dødsdømt framhevet Justisdepartementet spesielt hans dårlige kår under

oppveksten. Overhodet, så langt en alminnelig avisleser kan dømme om det, blir dette moment aldri oversett i landssviksakene.

Scharffenberg har «med sorg sett hatets og hevnløstens utbrudd etter frigjøringen». Hvor da hr. overlæge? Under selve krigen kunne slikt forekomme. Da hendte det at poetene i den illegale presse diktet om hat og hevn; da kunne man høre snille gamle damer begetstret referere planer om at alle NS-folk skulle brennemerkes med solkors i panne; da kunne man endog høre jurister ta til orde for «en liten rettsferie» etter frigjøringen, før normale forhold ble gjenopprettet. Men frigjøringen kom, og de «lange kniver» uteble. Som Scharffenberg selv sier, ble «blodig selvtækt unngått» — hvorfor forresten «blodig»? ble ikke all selvtækt unngått, fraregnet enkeltstående overgrep, som også kan forekomme i normale tider, og som Scharffenberg er enig i å se bort fra? Hat og hevn holdt seg i skinnet! La gå at hatet ennå var levende; folk frydte seg ved å overvære arrestasjoner av landssvikere. Men lenger enn til dette, altså til å se lovbrøytterne havne i lovens hender, gikk ikke hevnløsten. Det man videre ønsket, var et rettsoppgjør — og når man ærlig mente at dette oppgjør burde være strengt, har dr.

Forts. side 5.

Scharffenbergs - -

(Forts. fra side 1.)

Scharffenberg ingen rett til å inn-
tolke uedle motiver heri.

«Hatet flammet høyt, dødsstraff
ble gjeninnført,» heter det videre.
Var det da i flammende hat, døds-
straffen ble gjeninnført? Har dr.
Scharffenberg lest debatten om sa-
ken i Odelsting og Lagting? Jeg
har ikke de stenografiske referater
for hånden og kan ingenting sitere,
men jeg har bevart et sterkt inn-
trykk av den lidenskapsløse saklig-
het, hvormed denne sak — som var
så vel skikket til å sette sinnene i
brann — ble behandlet.

Overlægen hevder videre at «det
er avsagt dommer av uhørt streng-
het». Hvilke dommer da? Døds-
dommene? — Ja, de er riktignok
faktisk «uhørte», fordi det ikke før
har vært adgang til å avsi slik dom;
men i og med at dødsstraff er inn-
ført, er det heller ikke adgang til å
unnlåte å bruke den, så sant den
angjeldende forbrytelse etter rettens
mening kvalifiserer til strengeste
straff. Domstolen kan jo ikke, som
det stod i en avisartikkel nylig, «inn-
rette seg på ikke å avsi dødsdom-
mer»; den må følge loven. — Hva
de øvrige straffer angår, er ingen
av dem i seg selv «uhørte» i vår retts-
pleie i normale tider. Forbrytelsen
selv, forræderi under krig, er jo av
gode grunner uhørt i Norge så her
finnes intet grunnlag for sammen-
ligning. Har overlægen sammenlig-
net med landssvikerens straff i andre
land med noenlunde samme huma-

nitetsgrad i sin normale rettspleie?
Er det på dette grunnlag han finner
den norske strenghet uhørt, så vil
en detaljert påvisning være av in-
teresse.

At forbryterens hustruer og barn
får lide uforskyldt, og at forbrytere
etter løslatelsen vanskelig finner ar-
beid, er en beklagelig ting, men nep-
pe mer karakteristisk for landssvi-
kere enn for andre «utstøtte». At
«isfronten» prinsipielt bare tar sikte
på forbryterens egen person ikke på
hans familie, er iallfall sikkert nok.
Hva barna angår, så går de opplys-
ninger som gis på skolehold om
nazistbarns forhold til andre barn.
I stikk motsatt retning av overlæ-
gens påstand.

Som romertall I blant landssvi-
kernes motiver nevner Scharffen-
berg deres opportunistisme, som
merkelig nok ikke synes å vekke
hans misbilligelse. De har vært «of-
fer for en feilvurdering»: de «tro-
dde at Tyskland ville seire». Ja, det
var unektelig en feilvurdering —
men sett at det ikke hadde vært
det! Sett at Tyskland hadde sei-
ret, og at NS-folkene i dag levde
høyt på toppen av det storgerman-
ske rike. Ville dr. Scharffenberg
også da finne deres handlemåte for-
svarlig? Jeg kan nevne at der også
blant jøssinger fantes dem som len-
ge trodde at Tyskland ville seire,
men de lot ikke denne tro influere
på sitt standpunkt i kampen. Mener
dr. Scharffenberg at de med en slik
tro burde sveket sitt standpunkt
— for å oppnå «et godt forhold til
seierherren»?

At alle handlinger av de «utstøtte»

Norges vel», tviler jeg ikke på. En-
ten det er sant eller ikke, som det
ble fortalt i 1945, at det blant NS-
folk verserte en parole om i tilfelle
av rettssak å pukke på omsorg for
Norges vel, så ligger denne forsvars-
påstand så snublen nær, er så lett
å bruke og så vanskelig å motbe-
vise, at det ville være underlig om
de ikke benyttet den. De trodde «at
et godt forhold til seierherren ville
gagne Norge både under okkupasio-
nen og ved fredsslutningen». Er det
virkelig ikke en eneste som sier at
han trodde, et godt forhold til sei-
erherren ville gagne ham selv?
Og har ikke dr. Scharffenberg den
minste mistanke om at dette var
den virkelige årsak — og at de aller
fleste gav en god dag i Norge?

Herpå tyder også romertall II —
den letthet hvormed de avfant seg
med Norges formentlig definitive
nederlag i juni 1940. Deres egne
spisser understreket stadig at vi var
i krig med Tyskland. Birger Meidell
f. eks i radiotale 10. september 1941
etter Hansteens og Wickstrøms hen-
rettelse. Quisling selv under den
glorverdige «statsakt» 1. februar
1942. — men de menige skal allike-
vel hele tiden ha bevart den glade
og tillitsfulle tro på Norges neder-
lag, og dermed på opphøret av sine
forpliktelser mot Norge! Som grunn-
lag for denne tro anføres en artikkel
i et trønderisk lokalblad somme-
ren 1940! Hadde virkelige «Dags-
posten» så stor utbredelse i 1940?
Eller har de først lest artikkelen
etter krigen — hviler deres tro
i 1940 på prosedyre fra 1945?

(Fortsatt.)